

Sygn. akt: **XXVII Ca 862/21**

POSTANOWIENIE

Dnia 28 września 2021 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVII Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SR (del.) Joanna Przanowska-Tomaszek

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2021 roku w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku J. K.

z udziałem S. S., J. P., A. B., A. P. (1), M. P., T. K.

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P. (2)

na skutek apelacji wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie

z dnia 24 września 2020 roku, sygn. akt II Ns 330/17

postanawia:

1. oddalić apelację;
2. zasądzić od wnioskodawczynie J. K. na rzecz uczestniczki A. B. kwotę 120,00 zł (sto dwadzieścia złotych), tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

Sygn. akt: **XXVII Ca 862/21**

UZASADNIENIE

Wnioskiem z dnia 17 marca 2017 roku (data prezentaty – k. 2) J. K., zastępowana przez adwokata (pełnomocnictwo – k. 7) domagała się zmiany postanowienia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 04 lipca 2003 roku, sygn. akt IV Ns 1640/01 poprzez stwierdzenie, że spadek po A. P. (2), synu S. i F., zmarłym w dniu 13 września 2001 roku w W., ostatnio stale zamieszkałym w W. przy ul. (...), na podstawie testamentu z dnia 26 stycznia 2000 roku nabyła J. K. w całości.

W uzasadnieniu wnioskodawczynie wskazała, że w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym A. P. (2) przed Sądem Rejonowym dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. akt IV Ns 1640/01 nie zdołała skutecznie podważyć ważności testamentu, który przyznawał spadek w całości na rzecz wnioskodawczynie. Sąd wówczas pominął dowody mające świadczyć o ważności testamentu, z uwagi na złożenie ich po terminie oraz przez osobę nieprawidłowo umocowaną do działania w sprawie J. K.. Z uwagi na powyższe, Sąd wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku na mocy ustawy. Za takie rozstrzygnięcie wnioskodawczynie obwiniała swojego profesjonalnego pełnomocnika i z uwagi na to wytoczyła mu powództwo przez Sądem Okręgowym w Warszawie, sygn. akt IV C 2743/05. Zarówno Sąd I, jak i II instancji przyznał rację wnioskodawczynie, iż z uwagi na nieprawidłowe działanie pełnomocnika nie udało jej się udowodnić ważności testamentu, a przez co wydano niekorzystne z jej punktu widzenia orzeczenie (wniosek – k. 2- 6).

Postanowieniem wydanym w dniu 04 lutego 2019 roku, w sprawie o sygn. akt II Ns 330/17, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie odrzucił wniosek w zakresie, w jakim odnosił się do uczestników A. C., Z. P. i zniósł postępowanie toczone się z ich udziałem oraz wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestników A. B., M. P. i A. P. (1) (postanowienie – k. 83).

Postanowieniem wydanym w dniu 18 czerwca 2019 roku, w sprawie o sygn. akt II Ns 330/17, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie wezwał do udziału w charakterze uczestnika T. K. zd. N. (postanowienie – k. 115).

Postanowieniem wydanym w dniu 24 września 2020 roku, w sprawie o sygn. akt II Ns 330/17, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie oddalił wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P. (2), wydanego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie w sprawie sygn. akt IV Ns 1640/01 (pkt I) oraz orzekł, że koszty postępowania w całości ponosi wnioskodawczyni J. K., pozostawiając referendarzowi sądowemu szczegółowe wyliczenie, po uprawomocnieniu się postanowienia, kosztów postępowania przypadających na rzecz uczestników oraz nieuiszczonych kosztów sądowych przypadających na rzecz Skarbu Państwa Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z tytułu wydatków tymczasowo wyłożonych przez Skarb Państwa (pkt II). W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał m.in., że wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po A. P. (2) nie zasługiwał na uwzględnienie. Sąd I instancji zważył, iż wnioskodawczyni żądała zmiany postanowienia wskazując, że na podstawie dowodów należało przyjąć, że krąg spadkobierców jest inny. Zatem w ocenie Sądu Rejonowego oparła swoje żądanie na podstawie normatywnej opartej w art. 697 k.p.c., a nie na podstawie art. 524 § 1 k.p.c. Sąd I instancji ustalił, że wnioskodawczyni wskazywała także, iż nie była należycie reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Sąd Rejonowy wskazał przy tym, iż nienależyta reprezentacja obejmuje wypadek nienależytego umocowania pełnomocnika strony, a zatem przypadek, w którym pełnomocnik strony był nienależycie umocowany, np. dlatego, że strona w ogóle nie udzieliła mu pełnomocnictwa albo osoba, której pełnomocnictwo zostało udzielone, nie mogła być pełnomocnikiem. Sąd I instancji stwierdził również, że niedziałanie lub nienależyte wykonywanie swoich obowiązków przez pełnomocnika strony nie oznacza bynajmniej nienależytej reprezentacji strony, w rozumieniu art. 401 pkt 2 k.p.c. W konsekwencji Sąd Rejonowy uznał, iż w niniejszej sprawie żądanie wniosku i jego podstawa faktyczna, sprowadzają się do stwierdzenia, że testament okazał się ważny i zmienia krąg spadkobierców było żądaniem opartym na art. 697 k.p.c. Sąd I instancji stwierdził, że wnioskodawczyni była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym, a zatem mogła oprzeć żądanie wyłącznie na podstawie, której nie można było powołać w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku. W ocenie Sądu Rejonowego wnioskodawczyni w niniejszej sprawie powołała te same fakty i te same dowody, próbując podważyć już zapadłe prawomocne rozstrzygnięcie. Mianowicie, powołała się na ten sam testament i ten sam dowód w postaci opinii biegłego sądowego lekarza psychiatry na okoliczność ważności testamentu (wydany tym razem przez inną osobę), a który to dowód już był przeprowadzony w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. W konsekwencji Sąd I instancji oddalił wniosek (postanowienie – k. 276, uzasadnienie postanowienia – k. 279- 286).

Apelację od przedmiotowego orzeczenia wniosła wnioskodawczyni J. K., zaskarżając je w całości. Apelująca podniosła następujące zarzuty:

- naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c., art. 679 § 1 k.p.c. wyrażające się w braku wszechstronnego rozważenia zebranego materiału oraz w niesłusznym i dowolnym przyjęciu, iż w sytuacji, gdy wnioskodawczyni będąca uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po A. P. (2) przeprowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. akt IV Ns 1640/01, a domagając się zmiany tegoż postanowienia, nie oparła swego żądania na podstawie, której nie mogła powołać w tamtym postępowaniu, czego wymaga przepis art. 697 § 1 zad. II k.p.c., zachodzi ujemna przesłanka do dokonania merytorycznej oceny zasadności żądania, wobec czego wniosek podlegał oddaleniu – podczas, gdy właściwie oceniony materiał sprawy z odpowiednim uwzględnieniem dowodów zaofiarowanych przez wnioskodawczynię prowadzi do pewnego, przeciwnego wniosku, mianowicie, że spełniony został wymóg oparcia żądania na podstawie, której nie można było wskazać w sprawie sygn. akt IV Ns 1640/01, bowiem uczestnicząca wówczas w postępowaniu J. K., wobec treści ustalenia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie – IV Wydział Cywilny to jest, że spadkodawca nie

był zdolny do sporządzenia testamentu na jej rzecz nie mogła wtedy, w tamtym postępowaniu, przywołać okoliczności przeciwnej, mianowicie, że rozporządzenie A. P. (2) na wypadek jego śmierci wyrażone w testamencie otwartym w sprawie ww. Sądu Rejonowego było ważne, albowiem nie zostało sporządzone w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji względnie pod wpływem błędu lub groźby, a tego rodzaju okoliczność przeciwna wyłoniła się dopiero w odrębnym postępowaniu Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. akt IV C 2743/05, który przesłankowo, wydając wyrok o zasądzeniu odszkodowania ustalił, że testament A. P. (2) z dnia 26 stycznia 2000 roku jest ważny, co dało wnioskodawczyni, po uprawomocnieniu wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, przy zachowaniu terminu wskazanego w art. 697 § 1 k.p.c. podstawę do wystąpienia z wnioskiem o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 04 lipca 2003, sygn. akt IV Ns 1640/01.

Podnosząc powyższe zarzuty, apelująca wniosła o:

- zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie co do istoty sprawy jak we wniosku;
- albo o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (apelacja – k. 296-300).

W odpowiedzi na apelację, uczestniczka A. B. wniosła o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie na swoją rzecz od wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (odpowiedź na apelację – k. 318-321).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawczyni nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy podzielił i przyjął za własne zarówno dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne, jak i prawną ocenę tych ustaleń wskazaną w pisemnych motywach orzeczenia.

Wskazać trzeba, że w postanowieniu z dnia 29 kwietnia 2016 roku, sygn. akt I CSK 298/15, Sąd Najwyższy uznał, iż w art. 679 k.p.c. ustawodawca przewidział szczególny sposób zmiany takiego postanowienia (stwierdzającego nabycie spadku), wyłączając w tym zakresie możliwość wznowienia postępowania (art. 524 § 1 k.p.c.). Postępowanie unormowane w art. 679 k.p.c., chociaż autonomiczne, ma charakter wznowieniowy. Uwidacznia się on w szczególności w tym, że zainteresowany, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, powinien wykazać – jak przy wznowieniu – szczególne przesłanki swego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu oraz zachowanie rocznego terminu, który biegnie od chwili, w której uzyskał możliwość powołania się na nią.

We wniosku należy podać okoliczności i dowody wskazujące na niezgodność postanowienia z rzeczywistym stanem prawnym, np. dlatego że istnieje testament spadkodawcy, który nie został ujawniony w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, istnieją inni spadkobiercy ustawowi, powołani do spadku obok lub zamiast tych, którzy uzyskali stwierdzenie nabycia, spadkobierca został później uznany za niegodnego, w stosunku do spadkobiercy nastąpiło prawomocne zaprzeczenie ojcostwa lub unieważnienie uznania itp. (por. A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz do art. 425–729, Warszawa 2020).

Żądanie zmiany uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku może oprzeć tylko na takiej podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a więc tak samo, jak w okolicznościach przewidzianych w art. 403 § 2 k.p.c. Po drugie, jest ograniczony terminem rocznym, wskazanym w art. 679 § 1 in fine k.p.c. (por. A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz do art. 425–729, Warszawa 2020);

Z art. 679 k.p.c. wynika zatem jednoznacznie, ściśle powiązanie uprawnienia żądania zmiany postanowienia z podstawą, która nie mogła być powołana przez zainteresowanego w poprzednim postępowaniu, w którym brał udział. Strona wnosząca o zmianę postanowienia spadkowego powinna wykazać, że powołane przez nią fakty i dowody, które mają uzasadniać żądanie zmiany, pozostawały poza jej dostępem podczas poprzedniego postępowania, przy

uwzględnieniu, że chodzi o obiektywna możliwość ich powołania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2014 roku, sygn. akt III CSK 239/13).

Warunkiem zmiany lub uchylecia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie art. 679 k.p.c. jest obiektywna niemożność skorzystania z określonych faktów lub środków dowodowych w prawomocnie zamkniętym postępowaniu, która winna być ujmowana ściśle. Postępowanie określone w tym przepisie nie służy natomiast korekcie ewentualnych zaniechań lub błędów popełnionych w poprzednim postępowaniu, także w zakresie kierunku postępowania dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2018 roku, sygn. akt I CSK 160/18).

Zainteresowany, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, winien wykazać – jak przy wznowieniu – szczególne przesłanki swego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu oraz zachowanie rocznego terminu, który biegnie od chwili, w której uzyskał możliwość powołania się na nią. Wynikający z art. 670 k.p.c. obowiązek sądu badania z urzędu, kto jest spadkobiercą, w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 679 k.p.c. istnieje w zakresie wyznaczonym przez dopuszczalną podstawę żądania zmiany prawomocnego postanowienia, a zmiana postanowienia spadkowego może opierać się tylko na takiej podstawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2011 roku, sygn. akt IV CSK 199/11).

Co istotne – postępowanie o uchycienie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku przewidziane w tym przepisie nie służy naprawieniu błędów w postępowaniu spadkowym i nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania spadkowego, czy też skutków ich niezajomości prawa ani nawet uchycień sądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 października 2004 roku, sygn. akt III CK 82/03; z dnia 06 czerwca 2007 roku, sygn. III CSK 19/07; z dnia 23 listopada 2011 roku, sygn. akt IV CSK 141/11; z dnia 21 grudnia 2011 roku, sygn. akt IV CSK 199/11; z dnia 15 stycznia 2016 roku, sygn. akt I CSK 1079/14; z dnia 29 kwietnia 2016 roku, sygn. akt I CSK 298/15; z dnia 15 grudnia 2017 roku, sygn. akt III CSK 308/17).

Celem ograniczenia – w zakresie wymaganych podstaw żądania i terminu w stosunku do osób uczestniczących w pierwszym postępowaniu – jest to, aby uczestnik poprzedniego postępowania nie mógł się domagać zmiany postanowienia na podstawie, którą mógł poprzednio powołać. Uczestnik postępowania spadkowego może zatem żądać zmiany prawomocnego postanowienia stwierdzającego nabycie spadku tylko wówczas, jeśli wykaże podstawę uzasadniającą zmianę oraz dowiedzie, że podstawa ta nie mogła być podniesiona w czasie uprzedniego postępowania. Ograniczenie to traktuje się jako prekluzję uprawnienia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2001 roku, sygn. akt III CZP 4/01; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 grudnia 2001 roku, sygn. akt IV CKN 566/00; z dnia 14 października 2009 roku, sygn. akt V CSK 118/09; z dnia 21 grudnia 2011 roku, sygn. akt IV CSK 199/11).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 października 2004 roku, sygn. akt III CK 82/03, przez uczestnictwo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w rozumieniu art. 679 k.p.c., należy rozumieć formalny udział w tym postępowaniu, a nie stopień aktywności, bierność, czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego. Nawet zatem wówczas, gdy uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, z różnych powodów, nie brał w nim aktywnego udziału, pozostając całkowicie biernym, jest on uczestnikiem takiego postępowania w rozumieniu art. 679 k.p.c. i odnoszą się do niego ograniczenia przewidziane w tym przepisie. Osoba, która była uczestnikiem prawomocnie zakończzonego postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może powoływać się zatem tylko na okoliczności faktyczne i środki dowodowe, których nie mogła powołać w tym postępowaniu (*nova reperta i nova producta*). Z tego przepisu wynika ściśle powiązanie uprawnienia żądania zmiany postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku z podstawą, która nie mogła być powołana przez zainteresowanego w poprzednim postępowaniu, w którym brał udział (por. T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II, Warszawa 2019).

Uwagi wymaga, że podstawą wszczęcia postępowania w myśl art. 679 § 1 k.p.c., nie może być jedynie twierdzenie, że sąd wydający postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku dopuścił się błędów w ocenie prawnej ustalonego stanu faktycznego, czy też w ocenie dowodów przeprowadzonych w sprawie. Podstawą wszczęcia tego postępowania

nie mogą również takie okoliczności faktyczne, które były znane nie tylko samemu uczestnikowi postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, ale również sądowi, który wydał prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2021 roku, sygn. akt IV CSK 421/20).

Sąd Okręgowy zważył także, iż zgodnie z treścią art. 233 § 1 k.p.c. sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Granice swobodnej oceny dowodów wyznaczają: obowiązek wyprowadzenia przez sąd z zebranego materiału dowodowego wniosków logicznie prawidłowych, ramy proceduralne, poziom świadomości prawnej sędziego oraz dominujące poglądy na sądowe stosowanie prawa. Swobodna ocena dowodów dokonywana jest przez pryzmat własnych przekonań sądu, jego wiedzy i posiadanego zasobu doświadczeń życiowych. A zatem z dowolną oceną zebranego w sprawie materiału dowodowego mamy miejsce wówczas, gdy Sąd przekroczy granice oceny swobodnej. Nie jest natomiast wystarczającym uzasadnieniem zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., przedstawienie przez stronę apelującą własnej oceny dowodów i wyrażenie dezaprobaty dla oceny prezentowanej przez Sąd pierwszej instancji. Strona skarżąca ma bowiem obowiązek wykazania naruszenia przez Sąd paradygmatu oceny wynikającego z wyżej wskazanych regulacji, a zatem wykazania, że Sąd wywiódł z materiału procesowego wnioski sprzeczne z zasadami logiki lub doświadczenia życiowego, względnie pominął w swojej ocenie istotne dla rozstrzygnięcia wnioski wynikające z konkretnych dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07 stycznia 2005 roku, sygn. akt IV CK 387/04; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 sierpnia 2013 roku, sygn. akt I ACa 348/13). W ocenie Sądu Okręgowego zarzuty apelującej ograniczały się głównie do prezentowania własnych - korzystnych dla siebie ustaleń stanu faktycznego, dokonanych na podstawie subiektywnej oceny dowodów. Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego, wykazała bowiem, że Sąd Rejonowy w sposób należyty przeprowadził postępowanie dowodowe, dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, a zgromadzony w toku przewodu sądowego materiał dowodowy ocenił wszechstronnie, z zachowaniem reguł określonym w art. 233 § 1 k.p.c. oraz trafnie wyjaśnił podstawę prawną przyjętego rozstrzygnięcia.

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd I instancji trafnie ustalił, że wnioskodawczyni była uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku (sygn. akt IV Ns 1640/01), a zatem żądanie w niniejszej sprawie mogła oprzeć jedynie na podstawie, której nie mogła powołać w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku.

Sąd Rejonowy słusznie stwierdził, że wnioskodawczyni w przedmiotowym postępowaniu powołała się na ten sam testament i ten sam dowód w postaci biegłego lekarza psychiatry na okoliczność ważności testamentu (wydany tym razem przez inną osobę), a który to dowód już był przeprowadzony w postępowaniu o stwierdzenia nabycia spadku.

Jak już wyżej wskazano, postępowanie o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku przewidziane w art. 679 k.p.c. nie służy naprawieniu błędów w postępowaniu spadkowym i nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania spadkowego, czy też skutków ich niezajomości prawa ani nawet uchybień sądu.

W konsekwencji, zasadnie Sąd Rejonowy wskazał, że w rozpoznawanej sprawie po prawomocnym zakończeniu sprawy sygn. akt IV Ns 1640/01, nie powstały żadne nowe okoliczności, które uzasadniałyby zastosowanie art. 679 k.p.c.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., oddalił apelację jako bezzasadną, o czym orzeczono w punkcie 1. sentencji postanowienia.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w punkcie 2. sentencji postanowienia, na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 1 k.p.c. oraz art. 108 k.p.c. Interesy wnioskodawczyni i uczestniczki A. B. w tym postępowaniu niewątpliwie były sprzeczne. Uzasadnione zatem było uwzględnienie wniosku uczestniczki o zasądzenie od wnioskodawczyni zwrotu kosztów tego postępowania. Zasądzone koszty obejmują wynagrodzenie pełnomocnika będącego adwokatem, ustalone na kwotę 120,00 zł na podstawie § 6 pkt 2, § 10 ust. 1 pkt 1 oraz § 20 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (w brzmieniu obowiązującym na datę wniesienia apelacji).